

Estudis

ELS DOCUMENTS DE LA FAMÍLIA VILA DEL CARRER, UN VALUÓS FONS DE L'ARXIU MUNICIPAL DE TONA

Carles Puigferrat i Oliva

El 29 d'octubre de 2016 va tenir lloc a la sala de plens de l'Ajuntament l'acte protocol·lari de recepció de la documentació que Anna Maria Vila i Fochs ha llegat a l'Arxiu Municipal. Anna Maria Vila és descendent de la família Vila del Carrer, que durant segles va ser propietària de la casa coneguda avui amb el nom de can Sebastià, al carrer Major. Aquest article explica l'origen i el contingut d'aquest fons documental.

UNA FELIÇ APLEGA

Un dels fons de l'Arxiu Municipal de Tona de més interès per a la història del nostre poble és

el conjunt de documentació provinent de la família Vila del Carrer, que conté notícies històriques que abasten del segle XIV al XX.

Aquest fons és fruit de la unió de dos arxius patrimonials. En primer lloc, la documentació que, al principi dels anys setanta del segle passat, era a mans de Núria Baqué, de Barcelona, neta de Francesc d'A. Baqué i Llargués i Josefa Vila i Fàbregas († 1947), i que ella mateixa, el 1973 o el 1974, va fer donació al poble de Tona. Els papers van ingressar al museu municipal, inaugurat feia molt poc, i se'n va fer càrrec Felip Vall. Consta que va ser el tonenc Salvador Bou la persona que va tenir notícia de l'existència d'aquests documents a Barcelona i que va fer-

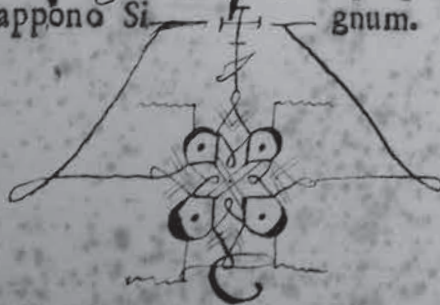
El tram superior del carrer Major als anys quaranta del segle XX, quan rebia el nom de calle de José Antonio. A mà dreta, can Vila del Carrer (ara can Sebastià), amb un rètol que hi diu "Farmacia", i, a continuació, l'edifici de can Vila Vell (ara ca la Nica) (Foto Pla - Arxiu Ramon Batllés)

ATTESTOR, & fidem do per presentes Ego infrascriptus
Vicarius Ecclesie Parochialis Sancti Andreae de Tona
Vicensis Dioceseos, Principatus Cathalonie, quod in uno ex
Parochialibus *Baptismatum* libris, in ejusdem Ecclesie Scri-
bania reconditis, & fideliter custoditis, existit descripta par-
tita quaedam sub hoc tenore =

*Die decima septima mensis
Februarii Anno à Nativitate Domini millesimo septingentesi-
mo. sexcentesimo septuagesimo septimo In Ecclia Paro. Sancti An-
dræ de Tona Vicens. Diof. per P. Josephum Vila Presbiterum
Nectorem Ecclie Paro. Sancti Martini de Centellas Diof. Vicens.
fuit Baptizatus Martinus Josephus Valentinus filius legitimus
et naturalis Joannis Vilabotex dicto Patre, et Mariae ejus uxoris
fuerunt Patris Josephus Navina hæres maris Navina Patris
Sancto Columbo de Centellas, et Marianigela Vila uxor Petri
Vila hæres maris Vila Patris de Tona dicto Diof. Vicens.*

Ut igitur præmissis propria manu scriptis indubia ab omnibus
ubique fides adhibeatur, firmiterque credatur, Ego Josephus
Caranova de Vall Presbiter, ac Vicarius prænominate Paro-
chialis Ecclesie Sancti Andreae de Tona Diocesis Vicensis hinc die
decima nona mensis Maij anno à Nativitate Domi-
ni millesimo septingentesimo *quinquagesimo quinto* proprio
calamo subscribo, & quo utor appono Signum.

Còpia de 1755 de la la partida de baptisme de Martí Vila Viladelmàs, que va ser batejat a l'església parroquial de Sant Andreu del Castell el 7 de febrer de 1677, fill de Joan Vila, boter, i de la seva esposa Maria Viladelmàs. Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 1 (Foto Carles Puigferrat)

ho saber¹. Pocs anys més tard, amb motiu de l'elaboració d'un batlliologi o llistat de batlles de Tona, Felip Vall va lliurar part de l'esmentada documentació a Ramon Batllés, que vers el 1990 en va fer donació a l'Ajuntament de Tona, el qual l'integrà a l'Arxiu Municipal. Per la seva banda, per aquells mateixos anys Felip Vall va decidir donar la part dels papers encara a les seves mans a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic. De manera que, finalment, la documentació que havia posseït Núria Baqué restà dividida en dues parts. La que vers el 1990 va acabar a l'Arxiu Municipal és ara dipositada dins la caixa número 1 del fons Vila del Carrer.

Des de juliol de 2016 aquest fons s'ha engrandit gràcies a la donació que Anna Maria Vila i Fochs, filla de Josep Maria Vila i Fàbregas, ha fet a l'Ajuntament de Tona de la documentació familiar de la qual era propietària per herència del seu pare. Anna Maria Vila va viure a can Vila del Carrer (casa ara coneguda amb el nom de can Sebastià, al carrer Major núm. 12) des que tenia un any i fins als disset, quan la família va passar a viure a Barcelona. Des de fa molts anys Anna Maria Vila ha tingut interès que la documentació familiar es conservi en bon estat i en lloc segur. Per això el 1993 va signar un contracte de dipòsit amb l'Arxiu Nacional de Catalunya perquè se'n fes càrrec. El 2015, però, va prendre el determini de reclamar-la i traslladar-la a Tona. Per aquesta raó va dirigir-se al director de l'Arxiu Nacional expressant la seva voluntat de recuperar-la. Al mateix temps, es posava en contacte amb l'Ajuntament de Tona per oferir-li la possibilitat de fer donació perpètua de la documentació familiar al poble de Tona. L'Ajuntament va acceptar l'oferiment i es va comprometre davant l'Arxiu Nacional de Catalunya a catalogar-la i conservar-la en bones condicions. El juliol de l'any passat es va fer efectiu el trasllat material des de Sant Cugat del Vallès, on té la seu l'ANC, a Tona. L'arxiver municipal Jordi Vilamala i Salvans ha estat el tècnic encarregat d'integrar, en un únic fons, els nous documents que han arribat ara amb els dels Vila del Carrer que ja formaven part de l'Arxiu Municipal. S'ha fet una classificació conjunta. La documentació donada per Anna Maria Vila es conserva ara dins les caixes números 2 i 3 del fons ampliat Vila del Carrer.

ESBÓS D'HISTÒRIA FAMILIAR

Una simple ullada a la monografia d'Antoni Pladevall i Font *Tona. Mil cents anys d'història* (1990) permet fer-se una idea de la importància de la família Vila del Carrer o Vila Boter (se'ls anomenava de les dues maneres) en la història de Tona. En els treballs preparatoris d'aquest llibre, Pladevall va tenir accés a la part de l'arxiu de la família Vila que aleshores era a mans de Felip Vall, però no pas a la documentació propietat d'Anna Maria Vila, que es guardava encara a casa seva, a Barcelona.

Els Vila van ser una de les primeres famílies que es van establir al segle XVI al carrer Major i que van donar naixement a l'actual nucli urbà. El llinatge arrenca amb Lluís Vila, boter i mestre fuster, fill de Joan Vila, pagès de la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer, i de la seva esposa Bartomeua². El 1568 Miquel Riambau, hereu del mas del mateix nom, va establir a Lluís Vila un pati o tros de terra sense edificar a Tona, a tocar del camí ral (actual carrer Major). Lluís Vila, casat amb Elionor Agustí, oriünda de Tagamanent, s'hi féu construir una casa (actual carrer Major núm. 10, coneguda al segle XIX com can Vila Vell i ara com ca la Nica), de la qual se n'ha conservat la clau del portal adovellat d'entrada, que era d'arc de mig punt. La clau és ara encastada a mitja altura de la façana, com un element decoratiu, i s'hi pot llegir, dins el camp d'un escudet, el següent:

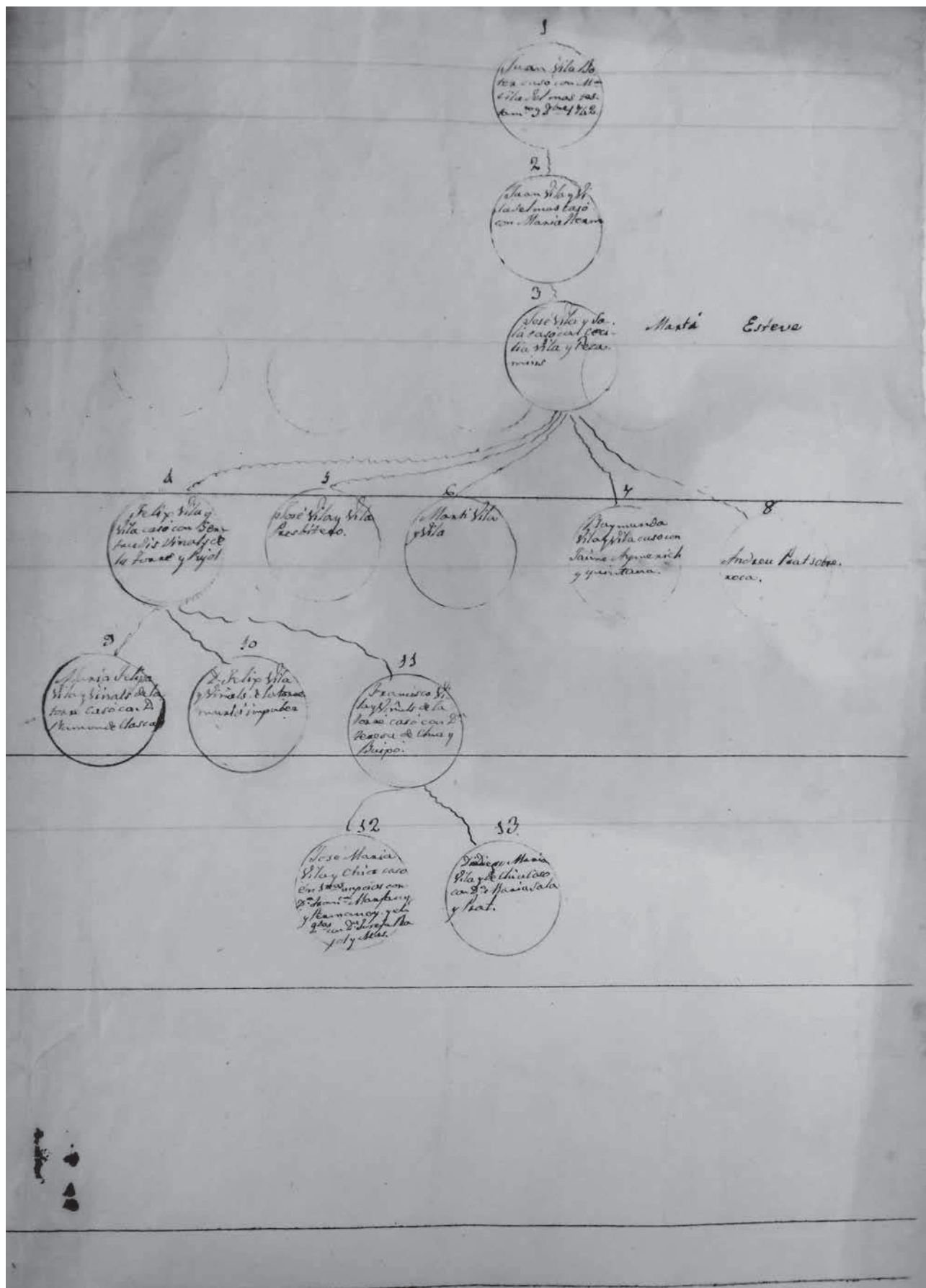
IHS

VILA

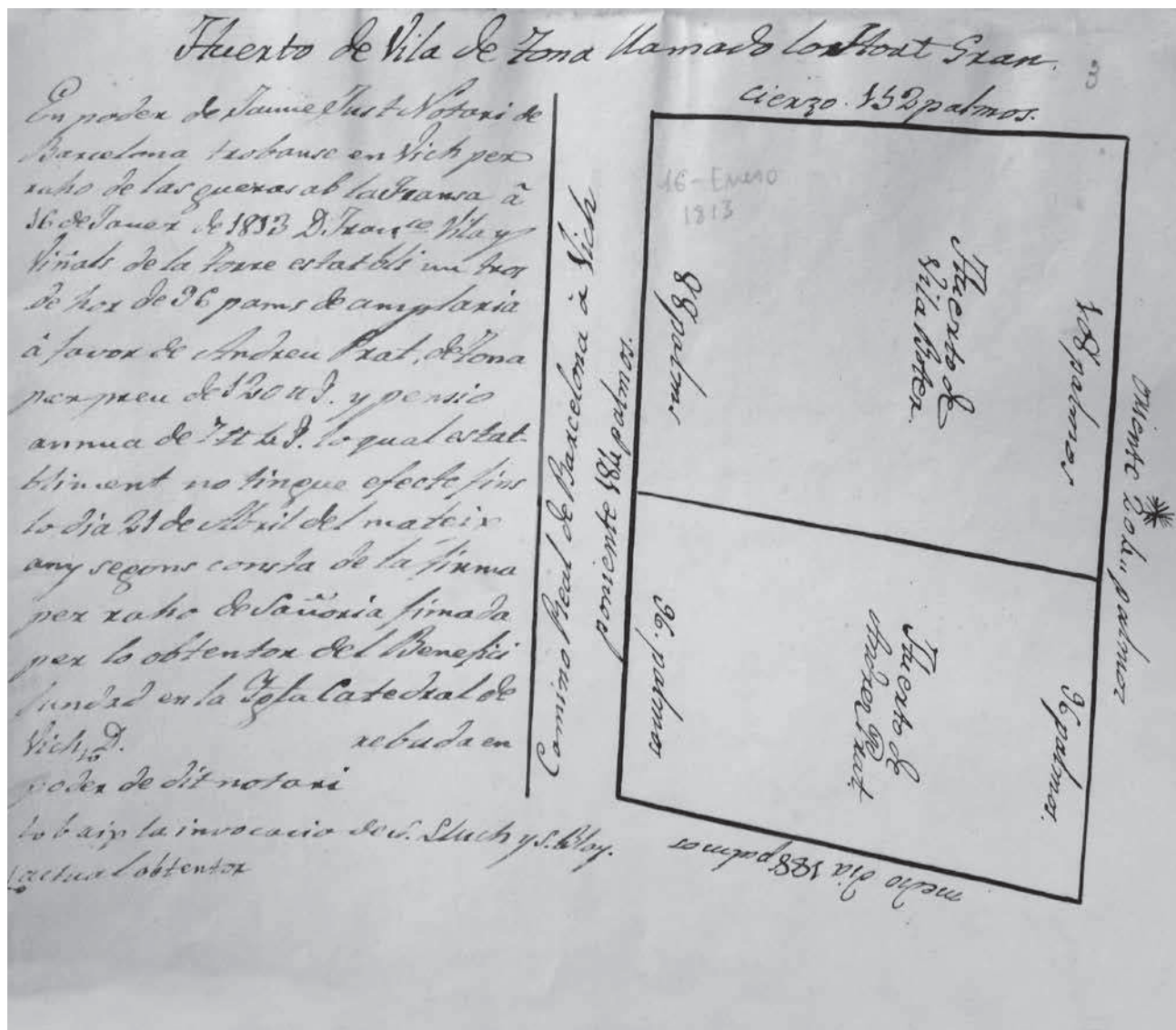
1573

· + ·

En aquells anys de la segona meitat del segle XVI i durant els primers anys del segle XVII es va viure a Catalunya una gran expansió del negoci del vi: de la producció, del consum (s'obriren molts hostals i tavernes) i de les exportacions, i el nombre de boters o fabricants de botes va augmentar arreu. Els Vila es van enriquir tot aprofitant aquests vents favorables, segurament gràcies en bona part a participar també del comerç de vi. En contrast amb això, sabem que en aquests moments Osona deixà de ser una comarca vitícola important. La vinya va esdevenir un cultiu residual.

Arbre genealògic de la família Vila del Carrer (segle XIX). Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 1 (Foto Carles Puigferrat)

Croquis de la peça de terra dita l'Hort Gran que el 1813 Francesc Vila i Vinyals de la Torre va establir en emfiteusi a Andreu Prat. Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 1 (Foto Carles Puigferrat)

Els Vila va continuar prosperant durant la resta del segle XVII i en els primers anys del segle XVIII fins a convertir-se en la família més rica del carrer o nucli urbà de Tona. Sens dubte, aquesta prosperitat s'ha de posar en relació a la seva entrada en el negoci de la llana i també, suposem, a les seves activitats en el món dels préstecs, en paral·lel a una intel·ligent política matrimonial. Efectivament, a cavall del segle XVII i el principi del XVIII els Vila van passar a fer de paraires, un ofici clau en la indústria tèxtil del moment. Els paraires intervenien en la primera fase de la fabricació dels draps de llana: compraven la llana, la rentaven i desgreixaven, la cardaven i la deixaven a punt per filar. Tenien una posició dominant en la cadena d'oficis relacionats amb la producció de draps, de manera que les dones filadores i els teixidors hi estaven supeditats. Un

pareire era un veritable protoempresari que coordinava el negoci de la fabricació de draps de llana, que es feia en tallers o obradors domèstics i no pas encara en fàbriques.

El boter Joan Vila Aranyó, hereu de la casa, fill de Jacint Vila Oller, boter, i de Magdalena Aranyó, i besnet de Lluís Vila, va fer construir el gran casal o casa nova de can Vila del Carrer (ara can Sebastià, carrer Major número 12), adossada a la primitiva casa dels Vila, actual número 10. A la llinda del portal hi figura la data de construcció, el 1682. Es tractava, en origen, d'una casa de quatre cossos o cruixies, els dos centrals corresponents a l'àmplia sala del primer pis, i amb capella privada. Joan Vila s'havia casat el 1653 amb Maria Viladelmàs, un filla d'un dels principals masos de Tona, la Vila, proper a la font de la Su-

DECLARACIÓ AUTÈNTICA

Jo Josep Ma Vila Fàbregas
 natural de Barra
 d'estat casat ~~sense~~ amb 4 fills; de professió Farmacèutic, habitant al
 carrer F. Macià n.º 12 pis --- porta --- de la parròquia
 de St. Andreu de Tona
 DECLARO que per raó de professar la Religió Catòlica, faig constar la meua expressa voluntat
 de que la conducció i enterrament del meu cadàver es facin conforme al ritu de la Santa Església
 Catòlica, Apostòlica i Romana; i per tal que es compleixi i es respecti la meua voluntat, firmo
 aquesta declaració a Tona el dia 21 de març de 1932

Firma del declarant

Josep Ma Vila

Firmes dels testimonis.

NOTES. 1.— Una declaració personal firmada, és per si sola ja una declaració autèntica.
 2.— Pels qui no saben o no poden firmar, és necessària la firma de dos testimonis.
 3.— Aquesta declaració cal que la facin totes les persones majors de 20 anys.
 4.— Convé firmar aquesta declaració per duplicat enviant-ne una a la pròpia parròquia, i guardant l'altra
 en poder de l'interessat.

FOMENT DE PIETAT — BARCELONA

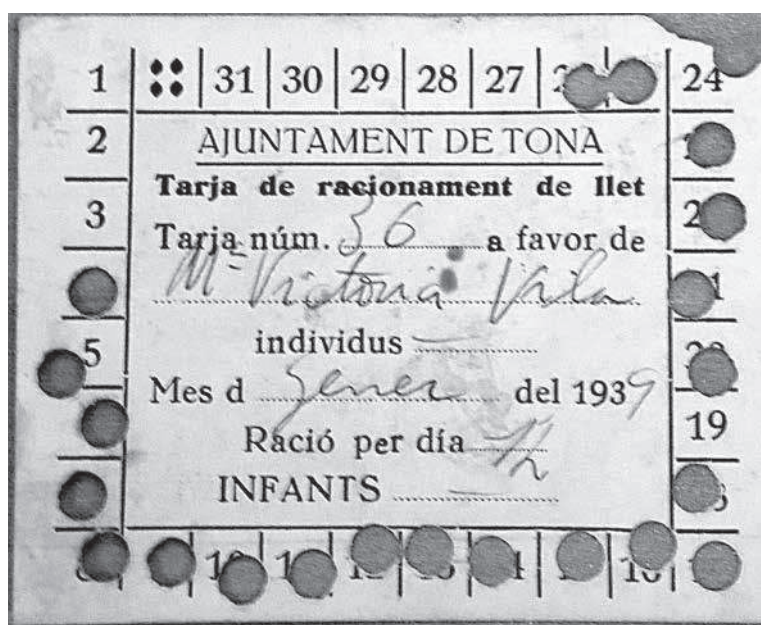
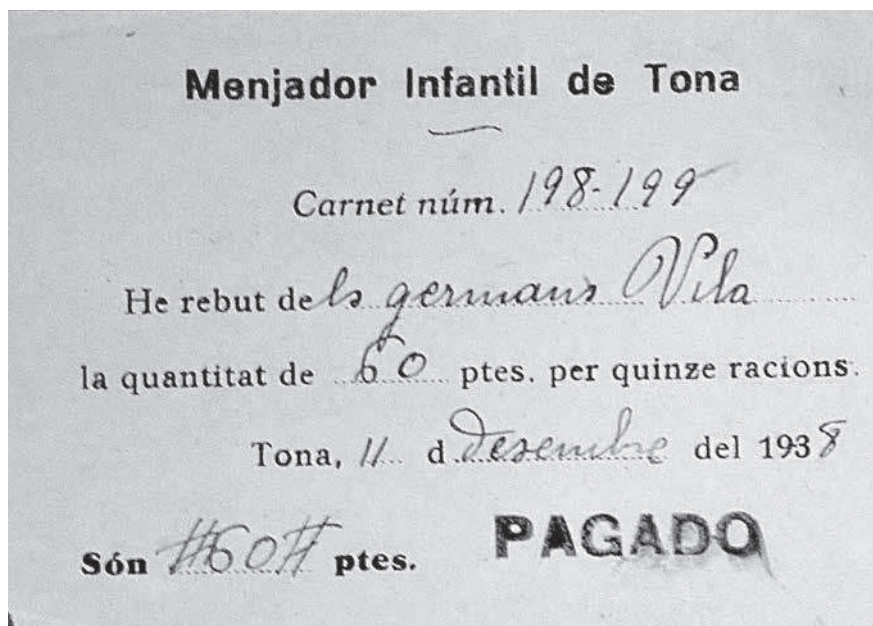
Declaració de Josep Maria Vila i Fàbregas manifestant la seva voluntat de ser enterrat segons el ritu de la Santa Església Catòlica. 21 de març de 1932. Aleshores el carrer Major s'anomenava de Francesc Macià. Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 2 (Foto Carles Puigferrat)

issa. Morí el 1709 i va ser enterrat al fossar de Santa Maria del Barri. El seu hereu es deia Joan com el seu pare i va ser pare de llana. El 1694 va amullerar-se amb Maria Erm, filla de l'hereu del mas Erm de la parròquia de Santa Maria de Manlleu.

Germà de Joan Vila Aranyó era mossèn Josep Vila, rector de Sant Martí de Centelles. Persona amb una respectable fortuna, va morir el 14 d'octubre de 1714, als 70 anys d'edat. Mossèn Josep Vila va instituir una causa pia —mitjançant la inversió d'un capital en censals³— per pagar el dot matrimonial a donzelles pobres i els estudis a joves sense recursos que volguessin seguir la carrera eclesiàstica. Una causa pia que encara produïa rèdits a mitjan segle xx i de la qual hi ha molta informació en el fons Vila del Carrer de l'Arxiu Municipal. Es conserva a can Sebas-

tià un retrat de mossèn Vila fet poc després de la seva mort. Va tenir un nebot del mateix nom que va ser rector de Sant Fruitós de Balenyà. De fet, gairebé cada generació dels Vila va veure fer-se capellà algun noi o més d'un. El 1720 un altre fill de la casa, mossèn Benet Vila Aranyó, beneficiat de la catedral de Vic, va fundar una causa pia perquè es digués una missa cada dia feiner en una capella de l'església a construir al costat de la plaça o carrer de Tona, un projecte que es va endarrerir molts anys.

El pare Joan Vila Viladelmàs va ser partidari de Felip de Borbó durant la Guerra de Successió. Fidel al nou règim, va ser nomenat batlle de Tona i Collsuspina el 1723, càrrec que va ostentar fins el 1729. Va viure 92 anys († 1760). Durant aquest segle els Vila del Carrer van tenir un paper molt destacat en la campanya per acon-

Rebut de pagament del menjador infantil a nom dels germans Vila (11 de desembre de 1938) i targeta de racionament de llet a nom de la nena Maria Victòria Vila Fochs (gener de 1939). Dos testimonis de les dificultats per alimentar els infants al final de la Guerra Civil. Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 2 (Fotos Carles Puigferrat)

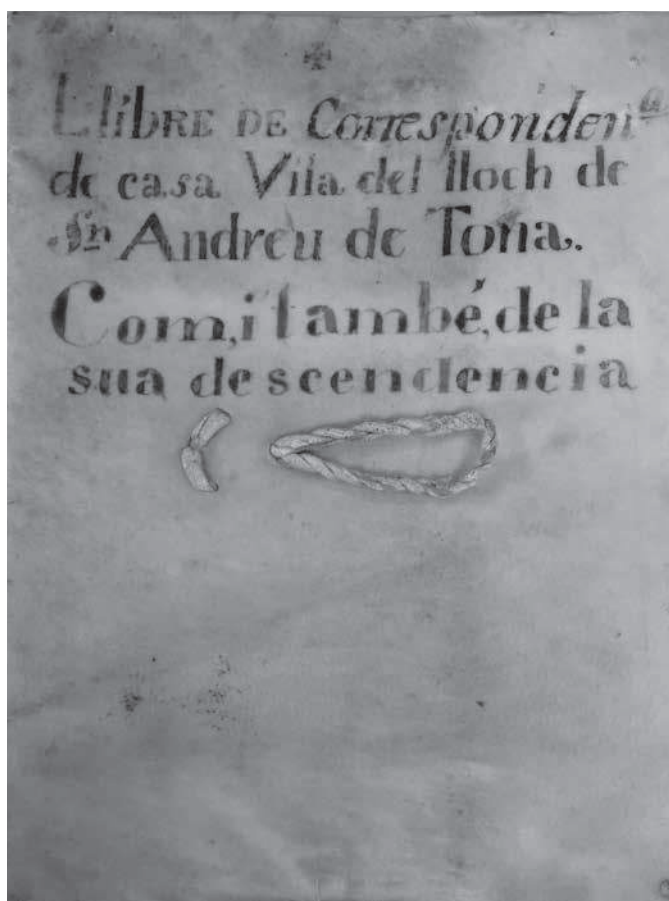
seguir que es construís una capella o una nova església parroquial prop o al costat del carrer de Tona (actuals carrer Major i carrer de Barcelona). Això els va enfrontar als pagesos de la Barroca, que s'hi oposaven.

En aquells anys l'ascens social dels Vila del Carrer va ser fulgurant. L'hereu de la casa, el doctor en drets Fèlix Vila i Vila, net de Joan Vila Viladelmàs, viu a Barcelona i exerceix de relator o lletrat a la Reial Audiència del Principat de Catalunya. Es casa amb Gertrudis Vinyals de la Torre i Pujol, filla d'una important família de

juristes ciutadans de Barcelona originaris de la parròquia de Sarrià. El seu pare, Fèlix Vinyals de la Torre i Braçó, era secretari del Tribunal de la Santa Inquisició de Catalunya. El matrimoni viu al barri de Sant Pere de les Puelles. El Dr. Fèlix Vila manté les seves propietats a Tona, entre altres béns, tres cases al carrer o poble i el mas Solà de Colluspina. Fill seu i hereu és Francesc Vila i Vinyals de la Torre, que es casa amb Teresa de Chia i Buixó. Són anys en què els Vila passen a formar part de la incipient burgesia barcelonina. El 1815 Francesc Vila i Vinyals de la Torre, fill del Dr. Fèlix Vila, va destinar 1.158 lliures, que

Els germans Vila Fochs davant la farmàcia Vila el 1931. D'esquerra a dreta, en Ricard, la Maria Teresa, la Maria Montserrat, una amiga de la família, i l'Anna Maria (Foto Joan Pallarès - cedida per Anna Maria Vila Fochs)

Llibre de correspondència de casa Vila del lloch de San Andreu de Tona (segle XIX) Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 2 (Foto Carles Puigferrat)

era el capital de la causa pia de mossèn Benet Vila, perquè es construís la capella del Santíssim i de la Mare de Déu dels Desemparats en la nova església parroquial de Sant Andreu.

Durant el segle XIX trobem els Vila del Carrer vivint a Barcelona o en localitats pròximes (Sant Andreu de Palomar), però mantenint casa a Tona. El 1929 el darrer hereu de la nissaga, Josep Maria Vila i Fàbregas, farmacèutic, fill de Francesc Vila i Rajol, es trasllada a viure a Tona, on obre una farmàcia a la planta baixa de l'antiga casa pairal, al carrer Major 12 (Farmàcia Vila). Abans d'establir-se a Tona, Josep Maria Vila havia tingut oficina de farmàcia al carrer de Sant Pere més Baix, a Barcelona, a Sant Lluís (Menorca) i a Alella. La farmàcia Vila restà oberta fins el 1946, quan la família va retornar a Barcelona. Josep Maria Vila era casat amb Natàlia Fochs i Bonafont i ambdós eren nascuts a Barcelona. Els Vila eren una família profundament religiosa i d'activa militància catòlica. El matrimoni va tenir cinc fills. Un noi i quatre noies: en Ricard, la Maria Teresa, la Maria Montserrat i l'Anna Ma-

ria, nascuts a Alella, i la petita, la Maria Victòria, nascuda a Tona. Ricard Vila, soldat de l'exèrcit republicà, morí el 1947, als vint-i-sis anys, com a conseqüència d'una tuberculosi que va agafar durant el seu internament, primer, en el camp de refugiats d'Argelers i, després de retornar a Espanya, en el camp de concentració de presoners instal·lat a la plaça de toros de Logronyo. Morí sense haver acabat la carrera de Ciències Químiques que feia a la Universitat de Barcelona.

CLASSIFICACIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ

La caixa número 1 del fons Vila del Carrer de l'Arxiu Municipal conté la documentació familiar que ingressà a l'arxiu vers el 1990, fonamentalment còpies en paper de documents notariaus (sobretot testaments) i de partides de llibres sacramentals eclesiàstics (baptismes, confirmacions, casaments, sepultures), els quals proven els vincles de parentiu entre els membres de la família Vila i, per tant, els drets de successió que els hi són inherents. Acompanyen aquests plec diversos dibuixos d'arbres

28

Los infrascriptos por comision del Sr. M^{te} Sr.
Vicario G. Capitulán hemos examinado de prime-
ro y segundo año de Gramatica latina á Juan
Girbau y Pujades natural de S. Julián de N-
xols Sufragania de Castellón al Obispado de
Vich y le aprobamos los dos referidos años; por
tanto puede percibir los frutos q^{le} le corresponden
de la causa pia. Asimismo hemos recibido
los honorarios de dos libras diez y seis sueldos
por cada uno de los dos sobredichos años, sena-
lados por el fundador á los examinadores. Vich
25 Agosto de 1845.

Maxiano Puiglat Pro. Cated. Vice Rector

Pablo Homs Pro. Cated. del Sem.^o

Fridensino de Vich

Certificat de 1845 signat pel vicerector del Seminari de Vic, Marià Puiglat, fill de Tona i futur bisbe de Lleida, i pel catedràtic Pau Homs, conforme havien examinat l'estudiant Joan Girbau i Pujades de l'assignatura de Gramàtica Llatina de primer i segon any i l'havia aprovada i que, per tant, tenia dret a rebre els fruits de la causa pia fundada per mossèn Josep Vila Aranyó. Arxiu Municipal de Tona, fons Família Vila del Carrer, caixa 3 (Foto Carles Puigferrat)